

Brugge project wijk Gandhiplein

Steven Slos, cultuurbeidscoördinator stad Brugge

Hans De Pelsmacker, ontwerper

Sociaal-artistieke projecten in kansarme buurten van Brugge

Toen Brugge in 2002 culturele hoofdstad van Europa was, moest dat een feest voor alle inwoners zijn, ook voor die van de kansbuurten. In drie van die zeer gemengde buurten met sociale woningbouw organiseerde Brugge 2002 vzw sociaal-artistieke projecten, vaak gekoppeld aan al bestaande wijkfeesten. Tijdens de zoektocht naar artiesten kwam vanzelf ook de vraag naar ingrepen in de publieke ruimte bovendrijven. In Sint-Jozef, een wijk net buiten de stadsrand, deden Heidi Voet en Hans De Pelsmacker een voorstel voor een lap openbare ruimte tussen twee appartementsgebouwen. Doordat de appartementsgebouwen echter zelf een volledige uitwendige renovatie nodig hadden, bleef de ingreep in 2002 beperkt tot een kleine, voorlopige aanleg.

Een artistieke opdracht “geleverd en geplaatst”

Na afloop van het Europese cultuurjaar nam het Brugge stadsbestuur het project van de vzw Brugge 2002 over. Uiteraard moest het bij de toewijzing de wetgeving op de overheidsopdrachten eerbiedigen. Om toch met het bestaande project te kunnen doorgaan besliste het bestuur het project niet als een parkaanleg te behandelen maar wel als een artistieke opdracht “geleverd en geplaatst”. Dat wil zeggen dat de ontwerper de vrijheid heeft zijn uitvoerders te kiezen. Dat moest ook wel, want gezien zijn specifieke behoeften en wensen werkt Hans De Pelsmacker altijd samen met dezelfde uitvoerders. “We hebben voor deze formule gekozen omdat ze de mogelijkheid biedt een toewijzing in de artistieke context te doen”, verklaart Brugs cultuurbeidscoördinator Steven Slos. “Een uitzonderlijke procedure is het niet, maar in Brugge is ze ook niet echt courant, al zijn er nog wel andere voorbeelden. De aanleg van het binnenplein van het Oud Sint-Jan is bijvoorbeeld toegewezen aan Giuseppe Penone, een Italiaanse kunstenaar die met een vaste bronsgieter en een vaste marmergroeve werkt. In zijn geval is de voordracht gebeurd door de artistiek directeur van onze musea na consultatie van een aantal experts.”

Wat wel frequenter gebeurt is dat de ontwerper volgens artistieke criteria wordt gekozen, maar dat men de uitvoering vervolgens via de klassieke aanbestedingsprocedure laat verlopen. Dat was bijvoorbeeld het geval bij de brug van Jürg Conzett. Daar is de beslissing van de ontwerper genomen op voordracht van de Vlaamse Bouwmeester, maar voor de uitvoering volgde AWZ (Administratie Waterwegen en Zeewezen) de klassieke procedure. Deze verschillende manieren van werken bewijzen dat er binnen het kader van de wetgeving op de overheidsopdrachten tal van mogelijkheden voor creativiteit open blijven.

Samenwerking met Hans De Pelsmacker, ontwerper en beeldend kunstenaar

Hans De Pelsmacker beschouwt zich als een buitenbeentje binnen de groep van ontwerpers; hij voelt zich meer beeldend kunstenaar dan ontwerper. Hij studeerde beeldhouwkunst aan Sint-Lucas in Gent en is er nu ook docent. In zijn ontwikkeling als beeldend kunstenaar zijn sociale bewogenheid en contact met het publiek altijd zeer belangrijk geweest. Als jonge beeldhouwer ontdekte hij met de jaren dat een autonoom kunstwerk dat ontstond in de beslotenheid van het atelier marginaal is. Hij had altijd het gevoel dat er iets tekort was en dat hij als kunstenaar een plaats had in de maatschappij. Gaandeweg vond hij die plaats, vooral in opdrachten in en met de publieke ruimte, omdat hij daar al een publiek aantreft voordat hij begint te werken. Veel publiek hoeft het niet te zijn, maar het mag, zoals in Brugge, waar veel

mensen bijeenwonen in een wijk met sociale woningen. “Ik vind ook dat een beeldend kunstenaar altijd rekening moet houden met zijn publiek”, verklaart De Pelsmacker. “Als ik bijvoorbeeld een kunstwerk moet maken voor een stationsgebouw, een psychiatrie of sociale woonwijk, dan vraagt dit telkens een andere aanpak omdat je telkens een ander specifiek publiek hebt dat je wil aanspreken.”

Het project waarvoor hij in Brugge werd aangetrokken, lag dus in een dergelijke sociale woonwijk. Het was een voortzetting en uitbreiding van het werk dat Heidi Voet ter gelegenheid van Brugge 2002 had gemaakt. Voor die tijd was de site niet aangelegd, het was gewoon een vlak grasveld met wat speeltuigen. De kunstenaar plantte er vier bomen. Met zomerzonnende tekende ze de schaduwen van de bomen op het gras af. Ze groef ze uit en plantte er bloemen in die volop in bloei staan op het moment dat de schaduw precies met het perk samenvalt. Op die manier bevroor ze de tijd door de schaduw vast te leggen, maar tegelijk symboliseerde ze de belofte van groei en vernieuwing in de bloemen.

Met de nieuwe, aanvullende inrichting hebben Heidi Voet en Hans De Pelsmacker de toen gecreëerde dynamiek van de bomen met wisselende schaduwzij doorgetrokken. In een spel van licht en schaduw met de bouwblokken als basis legden ze in de groenzone tussen twee woonblokken twee diagonale wandelpaden aan. Die zijn dan later ook nog aangesloten op het grote fietsparcours dat Brugge op dat ogenblik aan het aanleggen was en dat nu de hele stad en rand ontsluit. Het ene pad is wit geasfalteerd, zoals zebrapaden, het andere is in blauwe hardsteen aangelegd. Zeker bij regenweer is het contrast treffend. Ook de hagen zijn volledig diagonaal geplaatst. Het beeld wisselt met de seizoenen. Als je over het plein wandelt, valt het niet op dat schaduwvlekken de basis van het ontwerp vormen, maar de mensen die in de blokken aan de rand van het plein wonen, kunnen dat van boven af perfect zien.

De Pelsmacker stond in voor de verlichting en het meubilair. Het licht loopt ondergronds in een strook parallel met het wandelpad en is afgedekt met een glasplaat. Goede, heldere verlichting vond hij essentieel, want het schept gebruiksmogelijkheden die er anders niet zijn. De eerste warme lenteavond waarop iedereen weer naar buiten komt, wordt zo vanzelf een feest.

De stevige zitbanken zijn van metaalstroken met een houten zitting. De ene bank is twaalf meter lang en loopt parallel met het lichte wandelpad. De andere is een dynamische opeenstapeling van volumes die ook weer schaduwlijnen volgen. Ze kan gebruikt worden om op te zitten, maar ook als podium of om te spelen.

Toen Hans De Pelsmacker met de installatie bezig was, stuitte hij op scepticisme. “Geen halve week zal het duren of alles is hier kapot”, zeiden mensen, omdat de buurt nogal te lijden had onder vandalisme. Ondertussen is de inrichting drie jaar oud en er is nog niets vernield. “Dat bewijst hoe belangrijk het kan zijn kunst in de publieke ruimte te integreren”, zegt Hans De Pelsmacker nadrukkelijk. “Het is juist een stimulans om zorg te dragen voor de omgeving. Het feit dat er een goede inrichting is die ze mee hebben zien ontstaan, maakt dat mensen er juist op gaan letten dat er niets vernietigd wordt. Er wonen in die twee woonblokken met uitzicht op het parkje tientallen families die sociale controle uitoefenen. Die mensen letten goed op dat er niets mee gebeurt en zijn echt trots op hun plein.”

Natuurlijk is het dan bijzonder positief dat de kunstenaar zelf ter plaatse aan de slag is. Mensen van wie nogal gemakkelijk wordt aangenomen dat ze geen affiniteit met kunst hebben, zijn perfect op de hoogte van het hele project. Na een tijdje konden bewoners het project zelf van naaldje tot draadje aan voorbijgangers uitleggen. En bovendien hebben ze De Pelsmacker bezig gezien: “Ik houd ervan om mijn dingen zelf te maken en te plaatsen. Ik ben daar verschillende dagen en weken op de site aanwezig geweest om de dingen te maken. Ook dat is zeer belangrijk. Een kunstenaar is voor veel mensen een soort mythische figuur die

normaal in zolderkamertjes werkt. Het feit dat ik daar elke dag kwam werken met spaden en allerlei alaaam, dat dwong wel wat respect af. De mensen kwamen vragen stellen en later kwamen ze op de bank zitten om met mij te praten. Veel projecten ontstaan op het beeldscherm van een computer, terwijl het net zeer belangrijk is dat je ter plaatse de mensen in de omgeving ziet en je werk daarop baseert, dat je met hen praat, als dat mogelijk is.” Een argument dat meer gemeentebesturen kan overtuigen om ook volgens de formule “geleverd en geplaatst” aan te besteden.

Uit “Designstrategie voor uw gemeente”
Design Vlaanderen naar aanleiding van
Workshop in de Budascoop in Kortrijk (april 2009) en ICC te Gent (mei2010)